

УДК 355.1: 141: 340.12

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.63.14>

ІДЕАЛ ВОІНА В ЯКОСТІ ВЕКТОРА ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ ВОЄННОЇ СПРАВИ ТА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Петро Ізюта

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
Інститут права та суспільних відносин, кафедра галузевого права та загальноправових дисциплін
вул. Львівська, 23, 03115, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9851-3434>*

Сергій Женжера

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
Інститут права та суспільних відносин, кафедра галузевого права та загальноправових дисциплін
вул. Львівська, 23, 03115, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0000-8154-1164>*

У статті проаналізовано комплексну проблему формування ідеалу воїна, зокрема сучасного військового. Ця проблема є особливо нагальною для сучасної Української держави, яка відстоює незалежність під час прямої збройної агресії. Питання ідеалу пов'язане як із загально-філософським визначенням, що відсилає до різноманітних концепцій з історії філософії, так і з нормативно-правовими документами державного рівня, також із концепціями виховання та підготовки військових залежно від обраної стратегії на рівні філософії воєнної справи. У процесі дослідження звернено увагу на те, що на законодавчому рівні в сучасній Україні ідеал воїна напряму не визначається. Є окремі згадки про патріотичне виховання, які відсилають не до цілісної державної концепції, але до освітніх програм окремих навчальних закладів та підтримки виконавчої влади на місцях. Тобто можна казати про відкрите поле для більш комплексного опрацювання ідеалу воїна. Поясненням такої ситуації є відсутність єдиної сформульованої національної ідеї та пов'язаних з нею стратегій, зокрема з філософського, ідеологічного, юридично-правового супроводу освітнього та суспільного процесу формування, виховання, вдосконалення українського воїна в сучасних реаліях. Розв'язати проблему слід оперативно та конструктивно, аби зміцнити військову готовність і надати більшої ваги геополітичним позиціям України.

Серед джерел, дослідження яких може сприяти філософсько-методологічному аналізу шляхів формування та вдосконалення ідеалу воїна, є воєнна, воєнно-історична та воєнно-мемуарна література, в якій зроблені висновки на рівні філософії воєнної справи. Особливе значення полягає в тому, аби уникнути однобокості та спрощеності, не припуститись помилки зневаження доробку українських змагань за незалежність, що не досягли остаточного результату, або напрацювань інших держав та військових угруповань, зокрема тих ворогів, яким вдавалось успішно протистояти українським воїнам та перемагати їх. Майбутній успіх потребує відвертого аналізу поразок та врахування сильних сторін усіх учасників збройних конфліктів різного рівня.

Ключові слова: ідеал воїна, філософія права, філософія воєнної справи, національна ідея, патріотизм, стратегія, діалектика.

Аналіз зазначеної в назві тематики передбачає кросдисциплінарність. Він настільки суттєво залежить від вибраного вектора дослідження, що вступний акцент є сенс робити не стільки на перелік класичних та сучасних публікацій стосовно філософії воєнної справи та ідеалу воїна, як на виважений підхід до базової термінології.

Ми свідомо використовуємо словосполучення «ідеал воїна» замість «образ ідеального воїна», оскільки поняття образу передбачає додатковий вимір філософського аналізу. Він може розумітись не як об'єктивна реальність, але відбиття її в текстах, уявленнях, культурній традиції. Це може вивести на зайвий рівень метадискурсу, оскільки саме поняття «ідеал» уже пов'язане з удосконаленням наявного об'єкту, процесу, стану справ. Серед сучасних у вітчизняних філософських словників можна навести таке вдале і компактне формулювання: «ІДЕАЛ (грец. *idea* – ідея, вид, першообраз) – досконалість у будь-якому відношенні; взірць, що мислено визначає ступінь досконалості чогось, предметів та явищ навколишнього світу; найвища мета устремлінь, діяльності; те, що є граничним об'єктом прагнень незалежно від того, близька чи віддалена можливість його здійснення; щось нереальне, що не є в дійсності, нереалізоване» [1, с. 112].

Відзначимо, що англomовні філософські словники Оксфорду [2], Кембріджу [3, с. 411–414], Стенфорду [4] орієнтуються на поняття «ідея», «ідеалізм», а термін «ideal» вживають переважно як прикметник у словосполученнях «ідеальна мова», «ідеальний спостерігач», «ідеальний ринок» тощо. Українська традиція філософування в цьому аспекті вигідно відрізняється, оскільки можна прослідкувати наявність поняття «ідеал» протягом усієї доби нашої самостійності. Зокрема, у філософському енциклопедичному словнику Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди: «ІДЕАЛ – уявлення про найвищу досконалість, котра як взірць, норма і мета визначає спосіб і характер діяльності людини або соціальної групи» [5, с. 231]. Також в авторському словнику вітчизняного історика філософії М.О. Булатова: «ІДЕАЛ ЛЮДИНИ – взірць, втілення всіх її можливих позитивних рис» [6, с. 191], «ІДЕАЛ СОЦІАЛЬНИЙ – уявлення, образ досконалого суспільного життя» [6, с. 193].

Водночас комплексно обговорити чи універсально застосувати поняття ідеалу досить важко. Його філософське розуміння суттєво відрізняється залежно від типу аксіологічної концепції відповідного мислителя (див., наприклад, поділ за А.І. Трубенко на натуралістичний психологізм, трансценденталізм, персоналістський онтологізм, культурно-історичний релятивізм та соціологізм [7, с. 487]). У контексті історії європейської філософії ситуація ще складніша, оскільки можна вирізнити як догматичні ідеали, так і пов'язані з регулятивною, синтезуючою, конструюючою функціями нашого мислення, що почали активно обговорюватись у результаті кантіанського повороту. Свої ідеали мала матеріалістична радянська філософія. Можна віднайти ідеали в концепціях з ознаками фікціоналізму, суб'єктивізму, соліпсизму, скептицизму, агностицизму. Ідеал можна отримати засобами герменевтики та реконструкції. Він може виявитись не стільки гносеологічним, як етичним чи естетичним (наприклад, у філософії романтизму) тощо.

Проте з позиції філософії воєнної справи особливо важливим є не походження ідеалу, але його взірцевість і нормативність. Тобто слід орієнтуватись не на творче наслідування зразків вдалих дій, досягнення перемог, а на певну зафіксовану традицію, нормативну культуру військового вишколу та патріотичного виховання. Це означає, що ідеал професійного військового, воїна, маючи фундаментальні коріння у філософській площині, актуалізується на перетині філософії воєнної справи та філософії права.

Метою статті є прагнення звернути увагу на відсутність єдиної сформульованої національної ідеї та пов'язаних з нею стратегій, зокрема із філософського, ідеологічного, юридично-правового супроводу освітнього та суспільного процесу формування, виховання, вдосконалення українського воїна. Позитивне розв'язання цих питань має значно зміцнити позиції української нації та народів, які разом населяють нашу державу, в боротьбі за гідне місце на геополітичній арені сучасного світу.

На жаль, знайти формулювання ідеалу воїна в Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу» [8] у нинішній редакції вкрай важко. Навіть термін «зразок» вживається стосовно суто зовнішніх атрибутів. У статті 7 «Військова форма одягу, знаки розрізнення і відзнаки військовослужбовців» йдеться про зразки військової форми (п. 5), одягу, взуття, спорядження (п. 7) знаків розрізнення (п. 7) [8, ст. 7, п. 5 та п. 7].

Якщо подивитись ширше, то ці питання можна розв'язати через перманентний процес патріотичного виховання. Патріотизм згаданий у Законі чотири рази, але переважно в загально-декларативному плані, тоді як конкретика перенесена із законодавчого поля на педагогічно-освітню діяльність. Насамперед йдеться про статтю 8 «Підготовка до військової служби»: «1. Підготовка громадян України до військової служби включає національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання, початкову загальновійськову підготовку, базову загальновійськову підготовку, підготовку у військових ліцеях та ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підготовки офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови...» [8, ст. 8, п. 1].

У статті 9 «Початкова загальновійськова підготовка» ініціативу також передано виконавчій владі: «2. Початкова загальновійськова підготовка реалізується на третьому рівні повної загальної середньої освіти та проводиться в закладах загальної середньої, професійної, фахової передвищої освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності на відповідному рівні повної загальної середньої освіти, шляхом викладання навчального предмета «Захист України» та здійснення заходів, спрямованих на військово-патріотичне виховання. Програми з навчального предмета «Захист України» розробляються та затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, за погодженням з Міністерством оборони України» [8, ст. 9, п. 2].

Конкретні законодавчі рішення наразі стосуються лише тих патріотів, які вже віддали життя за Україну, як це слідує зі статті 26 «Звільнення з військової служби»: «12. Військовослужбовці звільняються з військової служби через сімейні обставини або з інших поважних причин на таких підставах: <...> 3) під час дії воєнного стану: <...> якщо їхнім близьким родичам (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати, рідний (повнорідний, неповнорідний) брат чи сестра) посмертно присвоєно звання Герой України за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції Гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року)» [8, ст. 26, п. 12, пп. 3]. Але в цьому випадку все одно йдеться не про ідеал, зразок та наслідування, але про звільнення їхніх родичів зі служби, що персонально для цих людей є фактично дозволом на рух у протилежному напрямку.

Загальний підсумок полягає в тому, що у вітчизняному законодавстві йдеться про комплектування та забезпечення військових, але залишається простір для формування, виховання з орієнтацією на ідеал, пов'язаний з національною ідеєю. Цього ідеалу та цієї ідеї на рівні законодавства та на рівні державної, а також загальнонаціональної ідеології досі немає (див. також статтю [9]).

Одним із потужних поштовхів для розроблення національної ідеї та формування ідеалу воїна, безперечно, стануть події екзистенційної для України війни, що фактично триває з 2014 року. Але так само мають бути використані напрацювання змагань за незалежність, що нараховують не одне сторіччя славетної та сумної історії.

Особливу цікавість становлять джерела, які містять не лише огляд історичних подій, але рефлексії учасників бойових дій, особливо представників штабів та інших органів управління. Подібні тексти можуть бути напряму використані дослідниками філософії вітчизняної воєнної справи, зокрема стосовно пошуку та формування ідеалу воїна.

При цьому слід зауважити, що важливим методологічним моментом, на який варто звернути попередню увагу, є історична та культурна дистанція від наших часів до періоду життя й боротьби відповідного військового (до їх числа можна віднести і ватажків повстанських груп, які не мали відповідної фахової освіти та офіційних звань). Тому загалом найбільш логічно звертатись до праць, що узагальнюють український досвід змагань за визволення й незалежність протягом ХХ сторіччя, подій Першої та Другої Світових війн і Громадянської війни на уламках Російської імперії.

Серед згаданих джерел привертає увагу праця полковника Колодзінського Михайла Франьовича (1902–1939) з характерною назвою «Українська воєнна доктрина» [10]. Очевидно, що її автор, який був діячем УВО та ОУН, начальник Генерального штабу Карпатської Січі, Верховний Командант Збройних Сил Карпатської України, теоретично розумів та практично пересвідчився у важливості такої доктрини, бачив і бажав показати читачеві ідеал українського воїна, але, на жаль, не міг закріпити власні напрацювання в законодавчому полі незалежної держави. Тепер ми здатні використати його доробок й перенести з літературно-мемуарної площини до філософії права та філософії воєнної справи сучасної України.

Історична перспектива діяльності УВО комплексно подана в статті Українського інституту національної пам'яті до 100 років з початку боротьби [11]. А окрема підбірка публікацій на тему паралельної та спільної діяльності Української військової організації та Організації українських націоналістів присутня в матеріалах журналу «Український визвольний рух» [12]. Але варто поглянути на наслідки тих подій та оцінити досвід із методологічного погляду, задатись питанням, в чому полягав та як має формуватись зараз ідеал українського воїна.

«Українська воєнна доктрина» полковника Колодзінського була видана на початку Другої Світової війни (у 1940 році) та згодом перевидана у 1957, оскільки перший наклад став раритетним. Текст поєднує історичну перспективу та воєнно-теоретичну, навіть філософську мету. Зважаючи на невеликий обсяг праці, матеріал узагальнено за допомогою трьох глав: «Княжі часи» [10, с. 32–41], «Козацькі часи» [10, с. 41–48] та «Найновіші часи» [10, с. 49–62]. З точки зору постановки питання щодо ідеалу воїна очима сучасного українця особливо цікавою є завершальна сторінка боротьби за незалежність, якій присвятив своє життя полковник Колодзінський. Він аналізує та максимально широко намагається усвідомити, що і чому не вдалось, та прагне накреслити перспективи воєнно-методологічного та філософсько-воєнного характеру. Підсумок цього аналізу можна звести до п'яти аспектів.

1. Чи не найпринциповішим моментом є стратегічна постановка питання. Йдеться не про звияги в конкретних битвах, але про відвоювання місця незалежної України на геополітичній мапі Європи: «Ми хочемо виграти війну, велику й жорстоку війну, яка зробить нас володарями Східної Європи. Ми хочемо виграти ту війну стратегічно, а не тільки тактично. Тому війну українських націоналістів треба брати в цілості, а не на рати» [10, с. 54]. Звичайно, ми не закликаємо буквально слідувати програмі полковника Колодзінського. З філософської позиції важлива форма: (1.1) принципова постановка завдання на рівні національної ідеї (наша думка більш детально викладена у статті [9] та (1.2) практична реалізація на стратегічному рівні, що навіть для сучасної України є серйозним викликом,

оскільки потребує (1.3) централізованого формування відповідного рівня культури стратегічного мислення на рівні загальної та спеціально-військової системи освіти (певні дидактичні міркування з цього приводу див. у статті [13]).

2. Ідеал слід вивчати лише у філософсько-методологічному аспекті, але й у науково-історичній перспективі: «Історія є вчителька життя, а без знання воєнної історії не можемо братися до організації армії й ведення війни. Треба знати, як більшовики організували свою армію і чим визначалися їх полководці, бо є нема де правди діти – ми програли війну, а вони виграли» [10, с. 58].

3. Як бачимо з тієї ж цитати, пошук ідеалу пов'язаний з критичним мисленням, але не в сенсі картезіанського чи кантіанського гносеологічного сумніву, але уникнення завищеної самооцінки, подолання гордині аж до діалектичної протилежності – урахування переможного досвіду опонента, навіть ворога, що здобував над нами перемоги. Додамо від себе, що у прикладі з «червоними» говорити варто про (3.1) вдалу політику розширення соціальної бази шляхом пропаганди (зокрема, в сучасних ЗСУ є воєнні психологи, але відсутній реальний аналог національно-патріотичних політруків, комісарів, представників Ставки); (3.2) так звану «перманентну мобілізацію» (на відміну від тотальної вона спирається не на ту кількість військових та призовників, яких можна задіяти із запасу, але на ту кількість з'єднань, яких потребує фронт – наприклад, тимчасово відмінюються корпусні та полкові управлінські ланки, армії напряму формуються з бригад, а ті – з батальйонів, полкові штаби очолюють бригади, навколо корпусних управлінь формуються нові армії, офіцери отримують посади на один-два ступені вищі за наявне звання тощо); (3.3) залучення «спеців», наприклад, офіцерів царської армії під час громадянської війни заради формування кінноти, виховання в колишніх робітників та селян навичок штикового бою тощо (цей момент був трагічно не врахований ще «білими», які відлякували і провокували на спротив власних потенційних колег, погрожуючи розслідуваннями всім, хто перебував на територіях, контрольованих «червоними»).

4. Опосередкованим моментом є натяк на постановку конкретних цілей та розуміння ідеалу воєнної перемоги. Звичайно, йдеться про застосування методу аналогії, але згадані полковником Колодзінським «подібні обставини» звучать досить промовисто: «Українські націоналісти повинні студіювати війни, які вели большевики на Сході Європи й в Азії за панування над шостою частиною земної кулі. В майбутній війні ми будемо мати подібні обставини, як мав їх Ворошилов, Бліхер чи Тугачевський. Це не апотеоза большевицьких маршалів, коли ми студіюємо, яким способом вони виграли війну не тільки з нами, але з десятками інших ворогів» [10, с. 57–58]. І хоча Україна не претендує на завоювання «шостої частини земної кулі» або Східної Європи, проте варто виробити чітку геополітичну позицію стосовно всіх спірних територій. Інакше реальні та потенційні вороги безперешкодно братимуть ініціативу до власних рук та зазіхатимуть уже на наші землі, не очікуючи агресивного спротиву, тоді як значна частина світової спільноти, не знаючи нашої принципової позиції, вибиратиме бездіяльне спостереження.

5. Безперечно важливим та патріотично орієнтованим є національний ідеал воїна, побудований на прикладах української військової звитяги. На жаль, для України він ускладнений відсутністю геополітично закріплених перемог, що призвели би до сталого періоду існування незалежної держави. А це тягне за собою відсутність єдиної державної ідеї, оскільки різні етноси українського народу (не кажучи вже про народи, які проживають разом з українцями) мають різний історично-культурно досвід у складі чужих державних утворень. Тому (5.1) варто вишукувати всі позитивні приклади, що доступні; (5.2) але при цьому слід уникати невинуватих ідеалізацій. Приклад можна знайти в характерному

аналізі полковника Колодзінського, який явно був носієм державницького світогляду та дистанціювався від реклами й популізму: «В історії українського війська займає багато місця легіон Українських Січових Стрільців. Цьому стягові деякі приписують навіть відродження українського військового духа <...> УСС не залишили нам нічого для наслідування під оглядом політично-ідеологічним <...> УСС повинні були покинути австрійські ряди, коли Центральна Рада проголосила незалежність України. Коли цього не зробили, то їх становище мусіло бути трагічно-комічне» [10, с. 59–62].

З огляду на вищезазначене та як практичний підсумок можна зорієнтувати комплексне дослідження філософського характеру з елементами філософії воєнної справи та філософії права. Воно має враховувати принаймні чотири основні аспекти.

1. Варто прослідкувати еволюцію ідеалу воїна на різних етапах історії праукраїнських та українських земель з основним акцентом на філософські узагальнення на відміну від спеціально-історичних чи культурологічних досліджень. Зокрема є сенс залучити матеріал стосовно так званої філософії давніх скіфів [14].

2. Паралельно є сенс прослідкувати еволюцію ідеалу воїна в історії європейської філософії (остання буквально та опосередковано впливала на світогляд українців, зокрема через рецепцію ідей, традиції та систему освіти, рівень якої в Давній Русі та Україні був традиційно високим не лише серед привілейованих верств населення).

3. Методологія такого філософського дослідження для досягнення адекватних результатів має орієнтуватись на (3.1) зіставлення протилежних тенденцій, боротьбу (зокрема безкомпромісну), діалектичність, парадоксальність. Класичним прикладом такого аналізу в західній літературі є славетна праця американського воєнного аналітика та радника Едварда Люттвака «Логіка війни та миру» [15], автор якої, щоправда, з ідеологічних міркувань в усіх випадках підміняє термін «діалектика» поняттям «парадоксальність» воєнної логіки, що, на нашу думку, дещо спрощує філософсько-методологічне підґрунтя цього блискучого і глибоко діалектичного дослідження. У вітчизняному контексті обов'язковою є також орієнтація на (3.2) максимальну відвертість, політичну та історичну незаангажованість, критичність аналізу. (3.2.1) Для українських дослідників це особливо складне завдання, оскільки воєнна історія наших предків пов'язана з великою кількістю поразок під час спроб завоювати та відстояти незалежність. (3.2.2) З іншого боку, поразки є максимально повчальними, оскільки та сторона, яка здобула перемогу, не завжди демонструє всі свої резерви, можливості, запас філософсько-методологічних та стратегічних рішень, тоді як той, хто програв, був змушений показати все, на що здатен. (3.2.3) Зрештою, психологічно неприємне, але корисне завдання вивчення досвіду переможців, у тому числі ворогів; це не означає його автоматичної рецепції, проте на війні ніхто не заперечує проти використання трофеїв, якщо спосіб їх функціонування не є огидним чи аморальним.

4. Відповідно, філософсько-прикладний аспект може полягати в проведенні аналітичних досліджень (в усіх згаданих напрямках: як власне українських, так і тих, що стосуються зібрання й переосмислення чужого досвіду) зусиллями науково-дослідних інститутів та окремих центрів. Прикладом можна навести вітчизняний «Центр дослідження росії» [16]. Стосовно пошуків ідеалу воїна для сучасної України та врахування низки поразок і помилок цьому центру міг би стати у пригоді солідний розділ дослідження стратегії ведення війни: без глузування, але з акцентом на тих випадках, коли московітам та росіянам вдавалось досягати успіху в окремих битвах або виграшу війни (особливо супроти українців).

Висновки. Поняття ідеалу на загально-філософському рівні має значну варіативність, залежить від конкретної концепції, якої притримується відповідний філософ або яка виконує роль філософських засад у пізнавальній діяльності науковця. Безпосередньо

для філософії воєнної справи є сенс орієнтуватись на такі аспекти ідеалу, як взірцевість і нормативність. Тоді додатковим виміром аналізу стає філософія права, зокрема у військовій сфері. Вона у свою чергу пов'язана з проблемою відсутності чітко сформульованої національної ідеї та державної ідеології в сучасній Україні. Проте цю проблему на рівні філософського дослідження можна поставити, але не розв'язати остаточно. Вона тісно пов'язана з діяльністю органів законодавчої та виконавчої влади. Оскільки вирішення цих питань є нагальним для вітчизняного суспільства загалом, є сенс звернутись до часткових спроб сформулювати ідеал українського воїна на базі історичних документів та мемуарної літератури. Спираючись на вищенаведені окремі результати, є сенс сформулювати стратегію філософського дослідження проблеми ідеалу українського воїна в такий спосіб: по-перше, через вектор української філософії, історії та методології воєнної справи (праукраїнська історія наших земель, визвольні змагання в українській історії, сучасний досвід, особливо АТО та Вітчизняна (екзистенційна) війна 2022–2025); по-друге, через іноземний вектор, запозичення корисних креативних прикладів, взірців для конструктивного наслідування, врахування та запозичення окремих ефективних елементів стратегії ворогів, з особливою прискіпливою увагою до випадків перемог над українцями та мешканцями українських територій Давньої Русі.

Список використаної літератури

1. Філософія: словник термінів та персоналій / В.С. Бліхар та ін. Київ : КВІЦ, 2020. 274 с.
2. A Dictionary of Philosophy. 3 ed. Simon Blackburn. Oxford University Press. 2016. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780198735304.001.0001/acref-9780198735304> ; DOI: 10.1093/acref/9780198735304.001.0001
3. THE CAMBRIDGE DICTIONARY OF PHILOSOPHY. SECOND EDITION / Robert Audi. Cambridge University Press. 1999. 1001 p. URL: https://ia601300.us.archive.org/12/items/RobertAudi_The.Cambridge.Dictionary.of.Philosophy/Robert.Audi_The.Cambridge.Dictionary.of.Philosophy.pdf
4. Guyer Paul; Horstmann Rolf-Peter. Idealism. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2021. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/idealism/>
5. Філософський енциклопедичний словник. Національна академія наук України. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди / під ред. В.І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 744 с.
6. Булатов М.О. Філософський словник. Київ : СтилоС, 2009. 575 с.
7. Історія філософії. Словник / за заг. ред. д. ф. н., проф. В.І. Ярошовця. 2-ге вид., перероб. Київ : Знання України, 2012. 1087 с.
8. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». Редакція від 22.09.2025р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12?find=1&text=%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82#w1_1
9. Ізюта П.О., Женжера С.В. Концепт сили у формуванні філософії національної ідеї незалежної та самостійної України (світоглядні та правові аспекти). *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія* : зб. наук. пр. / редкол. : О. Г. Данильян (голова) та ін. Харків : Право, 2025. № 4 (67). С. 186–199. URL: <http://fil.nlu.edu.ua/issue/view/19830> DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.67.342255>
10. Колодзінський М. Українська воєнна доктрина. Частина перша. (Проект зі збереження видавничої спадщини української еміграції). Торонто : Т-ва кол. вояків УПА в Канаді і ЗДА, 1957. 62 с.
11. 100 років УВО. *Український інститут національної пам'яті*. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/statti/100-rokiv-uvo>

12. Історія УВО і ОУН у 1920–1939 рр. *Український визвольний рух*. URL: <https://uvr.in.ua/index.php/uvr/istoriya-uvo-i-oun-u-20-39>
13. Женжера С.В. Деякі особливості дидактики у підготовці військових та працівників служб спеціального призначення. *Національні інтереси України*. 2025. Вип. № 8 (13). С. 90–104. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/issue/view/383/487> DOI: 8(13) [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8\(13\)-90-104](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-90-104)
14. Давньоскіфська філософія. Збірка античних джерел. Київ : Орієнтир, 2019. 304 с.
15. Edward N. Luttwak. *The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. London : Harvard University Press. 2002. 354 p.
16. CRS. Центр дослідження росії. URL: <http://r-studies.org/>

THE IDEAL OF THE WARRIOR AS A VECTOR FOR THE RESEARCH OF THE UKRAINIAN PHILOSOPHY OF MILITARY AFFAIRS AND PHILOSOPHY OF LAW

Petro Izuita

*Open International University of Human Development “Ukraine”,
Institute of Law and Public Relations,
Department of Industry Law and General Legal Disciplines
Lvivska str., 23, 03115, Kyiv, Ukraine*

Serhij Zhenzhera

*Open International University of Human Development “Ukraine”,
Institute of Law and Public Relations,
Department of Industry Law and General Legal Disciplines
Lvivska str., 23, 03115, Kyiv, Ukraine*

The article analyzes the complex problem of formulating the ideal of a warrior, in particular a modern military professional. Nowadays this problem is especially urgent for Ukrainian, which defends independence during direct armed aggression. The issue of the ideal is related both to the general philosophical definition, which refers to various concepts from the history of philosophy, and to regulatory and legal documents of the state level, as well as to the concepts of education and training of the military depending on the chosen strategy at the level of the philosophy of military affairs. In the course of the study, attention was drawn to the fact that at the legislative level in modern Ukraine the ideal of a warrior is not directly defined. There are separate references to patriotic education, which refer not to a holistic, universal state concept, but to the educational programs of individual educational institutions and the support of local executive authorities. That is, we can speak of an open field for a more comprehensive study of the ideal of a warrior. The explanation for this situation, in turn, is the lack of a single formulated national idea and related strategies, in particular, from the philosophical, ideological, legal and legal support of the educational and social process of forming, educating, and improving the Ukrainian soldier in modern realities. The problem should be solved promptly and constructively in order to strengthen military readiness and give greater weight to Ukraine's geopolitical positions.

Among the sources, the study of which can contribute to the philosophical and methodological analysis of the ways of formulating and improving the ideal of a soldier, are military, military-historical, and military-memoir literature, in which conclusions are drawn at the level of the philosophy of military affairs. Of particular importance is to avoid one-sidedness and simplification, not to make the mistake of neglecting the fruits of the Ukrainian struggle for independence, which did not get a final result, or the achievements of other states and military groups, in particular those enemies who managed to successfully

resist and defeat Ukrainian soldiers. Future success requires a frank analysis of defeats and taking into account the strengths of all participants in armed conflicts of various levels.

Key words: ideal of a warrior, philosophy of law, philosophy of military affairs, national idea, patriotism, strategy, dialectics.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025